

*H. C. Reedtz' henvendelse
i august 1850 til Rusland og Frankrig
om militær hjælp mod den slesvig-
holstenske aggression*

AF

HOLGER HJELHOLT

KORT efter den slesvig-holstenske revolutions udbrud og ministerskiftet i København overtog *Holger Chr. Reedtz*, der tidligere havde været ansat i udenrigsdepartementet, men taget sin afsked i 1842, igen en post i udenrigsledelsen.¹ Stillingen, han fik, kaldtes depechesekretær og svarer nogenledes til den tidligere direktør-stilling, som havde været beklædt af Dankwart. I de følgende 3-4 år kom Reedtz til at spille en betydelig rolle i arbejdet på en bilæggelse af den dansk-tyske konflikt. Han var tredje-mand i den danske delegation, der førte de forhandlinger i Berlin, der resulterede i den »simple« fred 2. juli 1850. Den 6. august samme år ud-nævntes han til udenrigsminister.

Uden hensyn til Berlin-freden eller det danske forsonlige manifest af 14. juli gik den slesvig-holstenske hær angrebsvis til værks og rykkede ind i Slesvig. Dens nederlag ved Isted gjorde dog, at danske tropper kunde besætte den største del af Sønderjylland. De afholdt sig imidlertid fra at

Hvor intet andet kildested anføres, befinder de i det følgende citerede depecher sig henholdsvis i det franske udenrigsministeriums arkiv i Paris og i det danske (i Rigsarkivet) i de almindelige rækker. Den russiske gesandts depecher findes i afskrift i Rigsarkivet. Pakken: »Udenrigsmin. Alm. Korr. Sager Littr. K. Krigen 1848-50. Holstens pacifikation« citeres som »Holstens pacifikation«. - Reedtz' henvendelse er kort omtalt hos Alex. Thorsøe: Kong Frederik den syvendes Regering. II, s. 83 og noget udførligere i det af Generalstaben udgivne værk Den dansk-tyske Krig i Aarene 1848-50. 3. del, s. 1412-1416. Den omtales ligeledes summarisk i Vicomte de Guichen: Les grandes questions européennes et la diplomatie des puissances sous la seconde République Française. II (1929), s. 116 f. og hos Jens Engberg: Detslesvigske Spørgsmål 1850-1853 (1968), s. 101 ff. Der vil i det følgende som regel ikke blive gjort opmærksom på evt. urigtigheder i disse foregående skildringer.

¹ Se H. T. II. r. VI, s. 3 f.

forfølge den slagne fjende ind i det tyske forbundsland Holsten, hvad de os venligtsindede magter stærkt frarådede. Men følgen var, at den slesvigholstenske hær, der forøgedes fra alle kanter af Tyskland og havde en stærk position, støttet til Rendsborg fæstningen, blev en trussel for de sejrriige danske tropper.

Det var disse forhold, der bevirkede, at Reedtz kort efter sin ministerudnævnelse fattede den plan at søge at få Rusland og Frankrig til at opstille troppekorps ved Ejderen for at sætte bom for yderligere slesvigholstenske angreb.

I et den 16. aug. afholdt statsrådsmøde udtalte Reedtz ganske vist kategorisk, at det »syntes at være udenfor al tvivl, at vi måtte opgive ethvert håb om effektiv bistand« fra stormagterne.² Krigsministeren, C. F. Hansen, var af samme mening: »Fra de store magter var der ingen hjælp at vente, og en besættelse af Sydslesvig ved neutrale tropper uopnåelig.«³ Hansen anså den danske hærs stilling for særdeles farlig, da vi af diplomatiske hensyn ikke turde føre kampen ind i Holsten, som han for øvrigt heller ikke troede, vi ved våbenmagt kunde undertvinge.

Forud for statsrådsmødet havde Reedtz dog fra vor gesandt i Paris, grev E. C. L. Moltke, modtaget en depeche, der syntes at kunne rokke ved hans nævnte realistiske betragtning. Moltke beretter den 6. aug. om en samtale, han dagen før havde haft med den franske udenrigsminister La Hitte.⁴ Denne, skriver han, talte med største interesse om Danmarks sag, frarådede os vel at rykke ind i Holsten, men vi burde forstærke vor hær, så vi kunde holde insurgenterne i skak, og tid vindes, indtil signatarmagterne – underskriverne af London-protokollen om opretholdelse af Danmarks integritet – blev enige om, hvordan de vilde intervenere. Da Moltke fremhævede, hvordan insurgenthæren styrkedes ved tilløb fra hele Tyskland, udbrød La Hitte: For pokker, man vil ikke lade jer knuses igen af Tyskland. Vi har endelig også vor flåde, som vil kunne gribe ind. (Den var blevet forflyttet til Cherbourg). Moltke udtrykte stor taknemlighed over denne udtalelse, men tilføjede, at i påkommende tilfælde vilde det være i høj grad ønskeligt, at flåden medførte en division tropper, for hvilke vi havde større behov end for skibe. Det undlod La Hitte at svare på og pointerede, at hans udtalelser var hans personlige.

Vistnok dagen efter førnævnte statsrådsmøde, altså den 17., kom det til en drøftelse om Danmarks militære stilling mellem den russiske ge-

² Statsrådets Forhandl. 1848–1863. II (1956), s. 566.

³ I. c., s. 568.

⁴ Dep. 6/8, nr. 98. Holstens pacifikation.

sandt, Ungern Sternberg, og Reedtz og Hansen.⁵ Den sidste befandt sig hos Reedtz, da denne fik besøg af Sternberg. I Sternbergs referat af forhandlingerne bemærker han først, at Holsten er blevet Nordeuropas urocenter, hvorhen revolutionære fra alle kanter søger. For at genoprette orden er signatarmagternes intervention påkrævet. England, der havde mæglet freden, var nærmest til at skride ind. Reedtz vilde også herom henvende sig til England, men tvivlede på, det vilde hjælpe. Heller ikke fra Sverige ventede han hjælp. En virkelig sådan vilde det være, hvis kejseren besluttede sig til at lade sin flåde udskibe 5–6000 md. i Egernfærde, som var vort militært svage punkt. Da Sternberg sagde, at en isoleret russisk intervention vilde være uheldig, bemærkede Reedtz, at måske vilde Frankrig også sende en eskadre og nogle tusinde md. til Husum: en sådan dobbelt intervention vilde afholde slesvig-holstenerne fra at tage offensiven. Som begrundelse for ytringen om Frankrigs holdning lod Reedtz Sternberg læse Moltkes lige omtalte depeche. Sternberg sagde, han ikke kendte kejserens intentioner; han kunde alene love at referere drøftelsen.

Den 19. aug. udfærdigedes derpå en cirkulærdepeche til vore gesandter i Paris, London, St. Petersborg og Kristiania.⁶ De allierede magter, hedder det her, er næppe helt klar over Danmarks vanskelige stilling. Oprørshæren er, på grund af rekrutteringen i Tyskland, måske stærkere end før dens nederlag. For at få Tyskland til at indtage en virkelig fredelig holdning må de magter, der i 1720 garanterede Slesvigs forbliven ved Danmark, og som nu i 1850 erklærede sig som vogtere af det danske monarkis integritet, foretage en hurtig og virksom intervention.

I depechen til Paris, men ikke i de andre, anføres, hvordan Reedtz tænkte sig denne intervention, nemlig den i samtalen med Sternberg ud-kastede plan.

Hvis La Hitte, hedder det her, på ny og mere konkret nævner muligheden for en samvirken med den franske flåde, skulde Moltke sige ham, at hverken den russiske eller svenske eskadres nærværelse havde gjort indtryk på de tyske regeringer eller på insurgenterne. Danmark måtte derfor ønske, at de os venligtsindede magter vilde støtte os der, hvor vi blev

⁵ Sternbergs dep. 17/8, nr. 104. – Det siges ikke direkte i depechen, at drøftelsen fandt sted på depechens datum. I Reedtz' nedenfor nævnte brev til O. Plessen af 20. hedder det, at Sternberg »me fit l'honneur l'autre jour de passer chez moi«. Den 18. omtaler departementssekretær Julius Sick i brev til O. Plessen indholdet af samtalen. (Ges. ark. St. Petersborg. Correspondance politique particulière. 1849–51). Det fremgår af Sicks brev, at der først har været tænkt på at afsende en depeche til Moltke den 17. (lig det særlige indskud i dep. af 19. til Paris) og at cirkulærdep. af 19. var tænkt afsendt den 18.

⁶ Udenrigsmin. Gehejmeregistratur.

angrebne, nemlig på landjorden. Dette vilde være et sikrere middel til at påvirke Tyskland og give vægt til stormagternes ord og deklamationer. Et hærkorps på nogle tusinde mand, transporteret til Ejderens munding, vilde være en lige så betydningsfuld som effektiv foranstaltning og desuden fuldt berettiget af traktaterne og endog af Berlin-freden.

Forudsætningen for, at Moltke afgav disse meddelelser til La Hitte, var, som anført, at denne selv kom ind på den franske flådes eventuelle indgriben. Men i det private brev, som Reedtz dagen efter sendte Moltke, er denne forudsætning gået ud.⁷ Det var ønskeligt, skriver Reedtz, om Frankrig i dette moment lod sig bevæge til en energisk optræden og en materiel demonstration. Han havde vist Ungern Sternberg, fortsatte han, Moltkes depeche af 6. og vedlagde udtog af et konfidentielt privatbrev (af 20.) til Plessen i St. Petersborg, hvori han underrettede denne om den drøftelse, han og Hansen havde haft med Sternberg. Han pålagde nu Moltke at søge at få den franske regering til såvel i London som i Petersborg at erklære sig villig til militære forholdsregler, navnlig ved opstilling af et stærkt observationskorps i Sydslesvig. Herom havde Moltke at konferere med Englands og Ruslands gesandter i Paris, særlig, selvsagt, med russeren Kisseleff. Jeg imødeser med spændt forventning resultatet af Deres bestræbelser, sluttede Reedtz.

Ifølge Reedtz' brev til Plessen skal Sternberg have udtalt, at Danmark bl.a. på grund af Tysklands indirekte støtte til insurgenthæren havde ret til at påkalde de allieredes hjælp, og have nævnt, at den russiske flåde havde 11.000 md. om bord.⁸ Det var mig, skriver Reedtz, »un doux moment«, da jeg blev overbevist om, at kejserens hjælp, når det kom til stykket, ikke vilde udeblive. Reedtz omtaler derpå planen om fransk-russiske hjælpekorps, og at denne plan ikke lod til at skræmme Sternberg: Men var man indstillet på samme vis i Petersborg, og kunde Plessen skaffe Danmark nogen reel hjælp? Naturligvis vilde Danmark ikke foreskrive stormagterne, hvilke midler de skulde bruge for at iværksætte deres egen beslutning (London-protokollen), og planen var »une idée très vague«, men syntes egnet til at hidføre en hurtig løsning. Hjelpekorpse, der ikke behøvede at gå ind på forbundsområde, vilde gøre det muligt for den danske hær at tage Rendsborg og derved knuse revolutionen. Regnede man med den mulighed at få svenske tropper til at besætte Sydslesvig, noget som Sternberg var inde på, vilde man – på grund af årstiden – bittert skuffes, ender Reedtz.

⁷ 20/8, uden nr. Holstens pacifikation.

⁸ 20/8. Ges. ark. St. Petersborg. Correspondance politique particulière. 1849-51.

De samtaler, som Moltke i henhold til Reedtz' pålæg i brevet af 20. førte med La Hitte, refererer han i depecher af 25. og 29.⁹ I begge samtaler skød La Hitte sig ind under, at han måtte tale med sine kolleger – præsidenten var også bortrejst – at Frankrig måtte enes med de andre signatarmagter, og at man kunde håbe på et fredeligt, diplomatisk arrangement. For at mindske La Hittes betænkeligheder nævnte Moltke, at måske vilde også Rusland deltage i en sådan intervention. Da Moltke fortroligt drøftede dette med Kisseleff, fandt denne dog tanken alt for farlig på grund af den ophidselse, det vilde fremkalde i Tyskland.

Før disse, ret nedslående depecher afsendtes, havde man i København haft den opmuntring, som storfyrst Constantins besøg i byen den 24. betød. Han var samme dag til taffel hos kongen, hvortil alle ministrene, flere højere embedsmænd og de fremmede diplomater var indbudte.¹⁰ Henimod tafflets slutning udbragte storfyrsten en skål »til ære for den brave danske armé, der så tappert har kæmpet for den gode sag, for sit fædreland og sin konge«. Kongen udbragte derefter et »leve« for storfyrsten, hvilket istemtes med en jubel, der ifølge »Berlingske Tidende« tilstrækkeligt viste, »hvor dyb en betydning der blev tillagt hans ord«. Den franske gesandt fortæller også, at Reedtz til storfyrsten sagde: »Jeg har overtaget udenrigsministerposten under de vanskeligste forhold og med en dyb følelse af min utilstrækkelighed, men efter Deres kejserlige Højheds toast føler jeg mig lettet for trekvart af min byrde«. ¹¹ Virkningen af fyrstens skål vil, skriver Dotézac, være at forny forhåbningerne om Ruslands hjælp – om en hjælp af mere substantiel karakter end den række ordener til officerer og menige i »den brave danske armé«, som Constantin var overbringer af.

Trods Constantins skåltale var reaktionen i St. Petersborg på Reedtz' forslag lidet opmuntrende. Sternbergs depeche herom og Reedtz' brev af 20. nåede frem efter en 8 dages tid. Den 30. meddelte Plessen Reedtz, hvordan Séniavine, der i Nesselrodes fravær fungerede som kansler, så på spørgsmålet.¹² Séniavine forsikrede – uden dog da at have talt med kejseren – at denne aldrig vilde gå ind på at sende 6000 md. til bevogtning af Egernførde. Han var i det hele meget imod at sende hjælpetropper, og årstiden var ugunstig. Séniavine lod heller ikke til at tro, at man i Paris tog sagen alvorligt. Plessen mindede i sit brev Reedtz om, at han tidligere

⁹ Holstens pacifikation.

¹⁰ Berlingske Tidende 26/8, nr. 197 og 198.

¹¹ Dep. 26?/8, nr. 357.

¹² 30/8, uden nr.

havde meddelt ham en udtalelse af Nesselrode, at Danmark lettere af kejseren vilde kunne opnå 100.000 md. imod Preussen end 20.000 at sendes til Slesvig.

En uges tid senere kunde Plessen meddele, at Séniavine to gange havde talt med kejseren, men at denne, skønt lidet tilbøjelig til at samtykke i forslaget, endnu ingen endelig beslutning havde taget.¹³ Plessen anså afslaget for næsten sikkert. Dette kom ved en russisk depeche af 12. sept. til Sternberg, som denne havde at meddele Reedtz.¹⁴ Dennes skuffelse, skønt han jo var forberedt derpå af Plessen, var dyb, yderligere øget ved underretningen om, at den russiske eskadre forlod vore farvande.

Formentlig med begrundelse i Plessens udtalelse om, at man i Petersborg ikke troede, at Paris tog forslaget alvorligt, forsikrede Reedtz i brev af 7., at han havde grund til at tro, at Frankrig ikke absolut forkastede det, og at selv Palmerston gouterede det.¹⁵ Det var man, svarede Plessen Reedtz den 13., ikke rigtig overbevist om i St. Petersborg.¹⁶

Den franske gesandt her, general Castelbajac, havde fra sin regering fået meddelelse om Reedtz' henvendelse, men at regeringen ingen afgørelse havde truffet i dette alvorlige spørgsmål om at blande sig i »tyske forhold«. Han fik af Séniavine at vide, at Rusland for sit vedkommende havde givet afslag.¹⁷ Før London-protokollen, skrev Castelbajac, kunde Rusland måske have bestemt sig til at sende 10.000 md. til hertugdøm-

¹³ Brev 7/9.

¹⁴ Kopi af dep. i Holstens pacifikation. – Sternbergs dep. 19/9, nr. 118, og 5/10, nr. 130. – Plessens dep. 13/9, nr. 57. – Jens Engbergs udtalelse i Det slesvigske spørgsmål 1850–1853, s. 104, at henvendelsen til Frankrig skete »efter at det russiske afslag var indløbet«, er, som set, urigtig, hvad for øvrigt fremgår af det kildested, han citerer. – S. 103 indeholder følgende formentlige misforståelse: »Rusland havde ønsket at lade en del af sin flåde i Østersøen gå om til Vesterhavet, men havde fået en advarsel mod at gøre dette af England, og en sådan ydmygelse ville man ikke udsætte sig for en gang til«. Som kildested anføres en dep. 26. aug. fra Bernstorff, preussisk gesandt i Wien (Geheimes Staatsarchiv, Berlin 364) og »Rusl. dep. 1. sep. 50«. Det sidste er formentlig O. Plessens brev af denne dato til Jul. Sick, hvori siges: »Nach dem refus, den man im letzten Frühling von England wegen der Flotte für die Nordsee erhielt, wird man sich einem Zweimaligen [?] refus nicht aussetzen wollen, ein solcher würde nicht ausbleiben, da wie aus der ratifications-Angelegenheit hervorgeht Ld. Palmerston fortfährt sich als Mediateur zu gefallen«. Der må vel her sigtes til Ruslands i min *British Mediation in the Danish-German Conflict, 1848–50*. II, s. 210 omtalte forslag i juni til England, at også dette skulde foretage en flådedemonstration, nl. i Nordsoen (Vesterhavet). Palmerston afslag. Plessen havde i dep. 14/7, nr. 47, omtalt dette Englands afslag på at sende krigsskibe til Nordsoen.

¹⁵ *Correspondance politique particulière*. 1849–51.

¹⁶ 13/9, uden nr.

¹⁷ Dep. 31/8, nr. 19, til Castelbajac og dennes dep. 14/9, nr. 24, sml. 31/8, nr. 23, og 16/8, nr. 22 (blyantpåskriften på denne).

merne. Men nu vilde det kun handle i enighed med signatarmagterne: efter protokollen og under hensyn til årstiden kan man hverken politisk eller materielt foretage en intervention.

Som nævnt var Nesselrode fraværende fra Petersborg, og Séniavine, der erstattede ham, havde, skriver Castelbajac et sted, kun »en sekundær autoritet«.¹⁸ Den 19. sept. forlod yderligere kejseren Petersborg for at begive sig til det indre af Rusland med Warschau som mål, hvorefter St. Petersborg heller kun havde en sekundær interesse. Alt vil afgøres i Warschau, skriver Plessen i breve af 30. sept.¹⁹

Først den 7. sept. havde det franske udenrigsministerium underrettet Dotézac i København om Reedtz' henvendelse via Moltke.²⁰ Det understregede, at man ikke burde gøre sig illusioner m.h.t., hvilke alvorlige komplikationer der vilde kunne opstå, hvis fremmede tropper viste sig ved Ejderen. Bedst var det, om spørgsmålet kunde løses på anden vis, og man mente, at situationen øjensynligt havde forbedret sig siden Reedtz' brev.

Dotézac, som Reedtz intet havde betroet om sit forslag, talte derpå den 19. med denne.²¹ Reedtz søgte ret naturligt over for Dotézac at afdæmpe sin indtrængende henvendelse. Det var ikke nogen formel anmodning, sagde han, men mere en meddelelse (ouverture) for det tilfælde, at Frankrig og Rusland, om de anså denne anvisning (indication) gennemførlig og virksom, havde troet at burde acceptere den. Rusland havde forøvrigt, sagde Reedtz, afvist forslaget. Dotézac forstod på Reedtz, at denne heller ikke havde troet meget på samvirken mellem Frankrig og Rusland: »Denne demarche har altså været et forsøg uden stort håb om succes«. At der var tale om nogen forbedring i Danmarks politiske situation, som antydet i depechen til Dotézac, benægtede Reedtz; det modsatte var snarere tilfældet. – Den 12. sept. rettede insurgenthæren et angreb på vor stillings venstre fløj; det afvistes med omtrent lige tab på begge sider. Da meddelelsen om insurgenternes første heldige fremstød telegrafisk nåede St. Petersborg, benyttede Plessen anledningen til igen at appellere til Ruslands hjælp, men forgæves.²²

Netop som man måtte tro, Reedtz havde indset sit forslags uigennem-

¹⁸ Dep. 16/8, nr. 22.

¹⁹ Til Julius Sick (?) og til Reedtz. Ges. ark. Rusland. Otto Plessens breve, 1849–52.

²⁰ Dep. 7/9, nr. 12. Depechen udfærdigedes af direktøren Louis de Viel-Castel i La Hittes navn.

²¹ Dotézac's dep. 20/9, nr. 362. – Først i dep. 11/10, nr. 101, nævner Lagerheim Reedtz' ønske om franske tropper i Slesvig, og skriver, at det er sandsynligt, at henvendelser herom allerede for noget siden er gjort til Frankrig, skønt Reedtz intet har fortalt hverken til ham eller Wynn.

²² Brev til Reedtz 30/9. Ges. ark. Rusland. Otto Plessens breve, 1849–52.

førlighed, modtog han fra Moltke et par depecher, af 16. og 18., der var velegnede til at genopvække troen på det og få depechernes læser til at tænke, at nu gjaldt det at smede, mens jernet var varmt.²³

Ophavsmanden til Moltkes så optimistiske meddelelser var, hvad han selv nævner, vicomte (senere hertug) Fialin de Persigny.²⁴ Denne var som ung blevet så grebet af den bonapartistiske idé, at han havde glemt et aftalt stævnemøde. Han trådte i nært forhold til Louis Napoleon og var med på dennes to mislykkede forsøg under Ludvig Filip på at bemægtige sig herredømmet i Frankrig. Ved Napoleons senere statskup (2. dec. 1851) og tiltagelse af kejserværdigheden kom han også til at spille en aktiv rolle. Hans indflydelse på Napoleon var næppe ubetydelig, men denne holdt ofte igen på de initiativer, han fremkom med.

Skønt Napoleon med overvældende majoritet var blevet valgt til præsident (dec. 1848), var hans magt som sådan jo begrænset af nationalforsamlingen. Napoleons første ministerier – med Odilon Barrot som ledende minister – kan desuden karakteriseres som parlamentariske.²⁵ Persigny var ikke medlem af disse ministerier, tværtimod var hans forhold til dem meget køligt eller fjendtligt. Da Napoleon i slutningen af 1849 overdrog Persigny en mission til Berlin, var hans fjernelse fra Paris derfor nærmest en koncession til ministrene.²⁶

Omkring 1. sept. forlod Persigny Berlin for at tage en badekur. Ved midten af oktober vendte han tilbage til Berlin, forsynet med instruktioner om at få Preussen til prompte at løse det danske spørgsmål på en for Europa tilfredsstillende måde. Som det fremgår af Moltkes nedenfor nævnte depecher, var han midt i sept. i Paris og førte her forhandlinger med denne og søgte at påvirke præsidenten til en energisk optræden i den dansk-tyske konflikt.

I sin depeche af 16. sept. meddelte Moltke, at dagen før havde han gjort La Hitte opmærksom på Danmarks kritiske stilling, og at oprørshæren måske kunde blive så stærk, at vi ikke kunde holde Slesvig. I så fald må magterne intervenere materielt, sagde La Hitte, og endnu befandt den franske flåde sig i Cherbourg. Men skride ind, udtalte ministeren, for man var vis på, at det tyske forbund ikke vilde bringe insurgenterne til fornuft, vilde man ikke.

²³ 16/9, nr. 114, og 18/9, nr. 117, den sidste i »Holstens pacifikation«.

²⁴ Se om ham *Mémoires du Duc de Persigny. Publiées* par M. H. de Loire Cte D'Espagny (Paris 1896) og Honoré Forat: *Persigny, un ministre de Napoleon III.* (Paris 1957. – Ikke i Kgl. Bibl.).

²⁵ Adrien Dansette: *Louis Napoleon à la Conquête du Pouvoir* (1961), s. 285.

²⁶ Om P.s mission se P. Duchon: *Un Essai de Rapprochement entre Paris et Berlin.* (1850). (La Revue de France. 1939, s. 197 ff. og 364 ff.).

Dette var altså Frankrigs officielle standpunkt. Det søgte Persigny imidlertid gennem samtaler med Napoleon ændret. Persigny, skrev Moltke, er helt vundet for »vore interesser«. Han vil, Frankrig skal gribe denne lejlighed til at placere sig i den europæiske politik. Han forsikrer mig, han gør alt for at få folk til at indse dette, og han har endnu ikke tabt alt håb om at opnå en fransk materiel samvirken, om nødvendigt. – At Persigny specielt skulde have »danske interesser« for øje, tør vel be-
tvivles. Det andet, af Moltke anførte motiv, er sikkert rigtigt. Måske har Persigny også tænkt på en eller anden mæglerrolle til sig selv i striden mellem Danmark og Holsten. Det havde han tidligere været inde på.²⁷

Den 17. berettede Moltke, at La Hitte efter at have lykønsket til afvisningen af angrebet ved Mysunde havde tilføjet, at angreb insurgenterne igen, vilde man overveje »prompte forholdsregler«. Frankrig vilde ikke tillade, Danmark blev knust.²⁸ Dagen efter sendte Moltke sin 3. depeche, denne gang i chifferskrift, den som bibragte Reedtz den tro, at nu gjaldt det at gribe det gunstige øjeblik til snar handling.

Jeg ved med sikkerhed, skriver Moltke, at præsidenten er tilbøjelig til at ville sende franske tropper til Slesvig. Han er kun betænkelig ved transportvanskelighederne og årstiden samt muligheden for krig med Tyskland, om forbundsområdet [Holsten] betrædes. Til Persigny, der havde meddelt ham dette, havde Moltke da sagt, at udskibningen kunde ske ved Frederiksstad, og at tropperne jo skulde anbringes i Slesvig. I dette øjeblik, fortsætter Moltke, fornyer Persigny sine indstændige henvendelser til præsidenten – og nu meddeler Persigny mig, at præsidenten er vel stemt, og at hans kabinet vil søge forståelse med London og Petersborg om fremgangsmåden.

Rent bortset fra, at Moltkes meddelelser ikke skyldtes den ansvarlige franske udenrigsminister, synes det, at en nøgtern læsning af dem burde have fæstet sig ved det hypotetiske i dem. Har Reedtz ene hæftet sig ved den første sætning og ved den sensationelle opsætning, Moltke havde givet sin depeche?

Med stor taknemlighed, skriver Reedtz i chifferdepeche af 23., har jeg modtaget Deres meddelelser, at Frankrig er sindet at yde os en materiel hjælp.²⁹ Den russiske flådes snarlige tilbagetrækning og den fremskredne årstid gør nemlig vor stilling yderst kritisk. Kun Frankrig kan for tiden gøre Danmark og Europa denne uhyre tjeneste. Det vil ikke være vanskeligt at overføre et hjælpekorps med dampskibe.

²⁷ Se f.eks. hans dep. 12/8, nr. 76.

²⁸ 17/9, nr. 116. Holstens pacifikation.

²⁹ 23/9, nr. 33.

Den 25. nedlagde Reedtz en forestilling til kongen om, at man på grund af kongens forestående rejse (til hæren i Slesvig) måtte være betænkt på at forsyne Moltke med fornøden fuldmagt til, »om omstændighederne skulde føre det med sig«, at forhandle definitivt med den franske regering om afsendelse af et hjælpekorps til Slesvig. Den vedlagte fuldmagt bemyndigede Moltke til at afslutte en konvention herom. Yderligere vedlagdes et brev til præsidenten til kongens underskrift. I dette bad Frederik VII om afsendelse af et hjælpekorps på nogle tusinde mand, appellerede til navnet Napoleon og til mindet om, hvordan Danmark trofast havde holdt sig til Frankrig, selv i dettes værste modgangstid. Af hjertet vilde kongen takke præsidenten, om hans ønske opfyldtes, hvilket desuden vilde give Louis Napoleon en ny lejlighed til at øge de velgerninger, han allerede havde vist »Europa og samfundet«.

Fuldmagt og brev oversendtes Moltke ved to skrivelser af 26. fra Reedtz.³⁰ Det meddeles i den første, at man uopholdelig sender generalmajor Schlegel til Paris for at bistå Moltke ved forhandlingerne om hjælpekorpsen. En energisk optræden af stormagterne, navnlig af Frankrig, er nødvendig; Frankrig vil herved kunne sikre sig politisk indflydelse og ære. Reedtz hævder, at forviklinger med det tyske forbund ikke vil opstå, og at den russiske kejser vil billige en fransk materiel understøttelse. Han henviser til Frankrigs garanti fra 1720, fornyet (bekræftet) i 1848.³¹ I den anden skrivelse anføres også, at denne garanti fuldt berettiger Frankrig til at handle alene, selv om London-protokollen kræver forudgående forståelse mellem signatarmagterne. Det gælder om, hedder det videre i den første depeche, at Frankrig handler – og det hurtigt – og først bagefter meddeler de fremmede kabinetter den tagne forholdsregel og bevæggrunden til denne. Den militære del af den eventuelle konvention skal Moltke afhandle med Schlegel, men han får i øvrigt frie hænder.

Samme dag som disse depecher skrev Dotézac til Paris, at aftenen før havde Reedtz informeret ham om Schlegels sendelse, men bedt ham bevare den største tavshed herom i København.³² Dotézac gjorde opmærksom på, at den nye meddelelse ikke just stemte med, hvad Reedtz nylig havde fortalt ham. Det indrømmede Reedtz, men henviste til Danmarks kritiske stilling. Til Reedtz' udtalelse, at Petersborg havde erklæret med glæde at ville se på, at Danmark fik hjælp fra anden side, gav

³⁰ 26/9, nr. 34 og 35.

³¹ Alex. Thorsøe: Kong Frederik den syvendes Regering. I (1884), s. 364 f.

³² Dep. 26/9, nr. 364. – Det for Schlegel udstedte pas gælder »particuliere« Schlegel, der i privat anliggende begiver sig til Lüttich (Liège). Holstens pacifikation.

Dotézac følgende kommentar: »Man bør i Paris vide, hvor korrekt denne forsikring er«. Han havde over for Reedtz afholdt sig fra at give noget håb: »Det står til præsidenten, til hans kabinet i deres høje visdom at afgøre dette alvorlige spørgsmål«.

Havde Reedtz ikke været så rask i vendingen, var Schlegels Paris-rejse vel næppe blevet af. Thi et par dage senere må Moltkes mistrøstige depeche af 22. have vist ham, at Persignys glimrende forespejlinger var af sæbeboblers art.³³ Moltke var, da han intet definitivt svar fik på sin officiose henvendelse om hjælp i henhold til Reedtz' brev af 26. aug. og ikke så spørgsmålet fremmet ved Persignys anstrengelser, den 20. gået op i udenrigsministeriet. Han traf ikke La Hitte, men fik at vide, at ud over diplomatiske henvendelser var intet sket. Han efterlod da en verbalnote (dateret den 19.), hvori anmodedes om signatarmagternes hjælp til at standse den holstenske aggression mod Slesvig ved, at en eller to af nævnte magter opstillede en militær kordon ved Ejderen. Den 22. talte Moltke med La Hitte, der sagde, han vilde henvende sig til England og Rusland om eventuelle forholdsregler, men stadigt håbede, man kunde undgå sådanne; det var en for alvorlig sag til, at en magt isoleret kunde skride ind. Mere fik Moltke ikke ud af sine indtrængende forestillinger.

Den 25. meddelte han (i chifferdepeche), at der den 23. var sendt instruktioner til den franske gesandt i London om hos Palmerston at insistere på, at der blev truffet virkningsfulde forholdsregler til at hjælpe Danmark i dets farefulde stilling.³⁴ Persigny havde desuden fortalt ham, at der var skrevet både til Frankfurt og Wien, at Frankrig eventuelt vilde sende tropper til Slesvig. Det synes man dog ikke at kende noget til i det franske udenrigsministerium, føjede Moltke til, nu formentlig en smule skeptisk over for Persignys udtalelser.

Efter modtagelsen af Reedtz' opfordring af 23. vedgik Moltke i brev af 28.,³⁵ at han meget frygtede for ikke at være i stand til at bevirke hjælpekorpsets afsendelse. Imidlertid skulde han nok gøre, hvad han kunde, men vidste, skrev han, at man intet kunde foretage sig uden nationalforsamlingens samtykke, og den trådte først sammen i november.

I den samtale, som Moltke den 29. havde med La Hitte, henviste denne også hertil – fastholdt desuden, at Frankrig ikke kunde handle uden i

³³ Dep. 22/9, nr. 118. Holstens pacifikation. – Det anføres meget sjældent på depecherne, hvornår de er ankommet til bestemmelsesstedet. Som regel synes postgangen Paris-København at have taget ca. 5 dage.

³⁴ Dep. 25/9, nr. 120. Holstens pacifikation.

³⁵ Holstens pacifikation.

samarbejde med eller efter samtykke fra de andre signatarmagter.³⁶ Moltke forsøgte så en sidste udvej, idet han anmodede om audiens hos præsidenten. Den fik han dagen efter i La Hittes nærværelse. Men til hans anmodning om et troppekorps svarede Napoleon, at franske troppers nærværelse i Slesvig betød krig med Tyskland. Den risiko kunde han ikke tage, men lovede ikke at tabe Danmarks interesser af syne. Jeg er, skriver Moltke, i sandhed dybt nedbøjet over, at jeg, overbevist om Frankrigs gode vilje og med alt for stor tiltro til Persignys iver for at hjælpe os, har fremkaldt håb, som vanskeligt lader sig realisere.

Den 1. okt. ankom Schlegel til Paris med de ham medgivne ekspeditioner.³⁷ Disse vil nu næppe finde anvendelse, skrev Moltke samme dag, idet han henviste til, at hans depeche dagen før vilde have vist Reedtz det ugrundede i de forhåbninger, Persigny havde stillet i udsigt. For ikke at blive beskyldt for lettroenhed og ubesindighed pointerede han, at han i depechen af 18. ikke udgav nævnte forhåbninger »for andet end Persignys udsagn«. Som vi har set ovenfor, havde han ganske vist glemt at pointere dette dengang!

Spørgsmålet om hjælpekorpsset havde, fortsatte Moltke i sit brev, været under alvorlig debat i statsrådet, men man havde netop da modtaget efterretning om, at Rusland overhovedet ikke vilde deltage i en sådan forholdsregel.³⁸ Derpå har »vore bestræbelser, det vil sige P...s og mine«, strandet. Han havde forestillet Schlegel for La Hitte, der underholdt sig længe med ham. Et sidste, fortvivlet forsøg på at opnå tropper vilde Moltke gøre, når han overleverede kongens brev til præsidenten. I øvrigt spekulerede han vældigt på, om der ikke kunde opnås »noget på en anden måde«. »Ihvorvidt det vil lykkes bedre, kan jeg endnu ikke bedømme . . .«.

Den 3. okt. var Moltke sammen med Schlegel hos præsidenten for at overrække Frederik VII.s brev.³⁹ Noget resultat opnåedes ikke. Napoleon mente, at når Frankfurt ratificerede freden [den anerkendtes i Frankfurt den 3. okt., ratifikationerne udveksledes den 26.], vilde situationen helt ændres i dansk favør, og i øvrigt vilde Frankrig aldrig tabe Danmarks interesser af syne. Kongens brev besvarede Napoleon først den 30. okt. Afsendelsen af et fransk korps, hedder det her, var for tiden ikke opportunt, men Frankrig havde rettet indtrængende henvendelser til London,

³⁶ Dep. 30/9, nr. 122. Holstens pacifikation.

³⁷ Moltkes dep. 1/10 (uden nr.).

³⁸ Er dette bogstaveligt rigtigt, kunde man tænke på Castelbajacs dep. af 14/9, nr. 24, eller på en meddelelse fra Kisseleff.

³⁹ Dep. 3/10, nr. 124.

Wien og Berlin om en virksom intervention. Brevet henstillede desuden til Danmark at vise forsonlighed og moderation i forholdet til slesvigholstenerne.

Schlegel meddelte den 5. okt. Reedtz det negative udfald af sendelsen, men troede, at den dog ikke havde været helt uden nytte.⁴⁰ Moltkes meddelelser i depechen af 30. har Reedtz muligvis kendt, da han den 5. okt. skrev til Schlegel, at denne efter endt sendelse skulde lægge vejen hjem over London og i øvrigt være rede til, om Reventlow anmodede herom, straks at tage til London.⁴¹ Baggrunden herfor var, at Reventlow blev opfordret til at forberede en formelig appel til signatarmagterne – efter det mislykkede forsøg på at drive Frankrig frem til isoleret handling. Schlegel har næppe fået Reedtz' brev. Om aftenen den 9. rejste han med dampskib til København. Hertil ankom han den 13. Under Paris-opholdet blev han dekoreret med æreslegionens kommandørkors, en noget luftig erstatning for de »røde bukser«, som sendelsen havde tilsigtet transporteret til Ejderen.

Den 11. havde La Hitte meddelt Dotézac, at Schlegel var rejst tilbage til København, og at hans sendelses direkte mål, som Dotézac havde forudset, ikke kunde opfyldes.⁴² Han forstod ikke, skrev han, at den danske regering havde gjort sig illusioner herom. Thi sendelsen af et fransk korps uden Ruslands og Englands medvirkning vilde have vist Tyskland, at Danmarks allierede var delte, og have bestyrket det i dets fjendtlige holdning. Men han havde givet den franske gesandt i London positive og presserende instruktioner om at forhandle med Palmerston og Brunnow om forholdsregler for at fremskynde udførelsen af Berlin-freden.

I en depeche, ligeledes af 11., udtrykte Dotézac den formening, at grunden til, at Danmark havde henvendt sig til Frankrig, var, at man var overbevist om, at ingen materiel hjælp var at vente fra Rusland.⁴³ Dotézac undgik, skrev han, omhyggeligt at give København noget håb om fransk hjælp.

Ophavsmanden hertil, Moltke, kom tilbage til dette spørgsmål den 8. okt.⁴⁴ Han hævdede nu, at der faktisk havde været et øjeblik, hvor det franske kabinet og særligt præsidenten havde været nær ved at ville indrømme os hjælpen. Men da Rusland ikke vilde deltage, trak også Frankrig

⁴⁰ Holstens pacifikation.

⁴¹ Smst.

⁴² Dep. 11/10, nr. 13.

⁴³ Dep. 11/10, nr. 371.

⁴⁴ Dep. 8/10, nr. 125.

sig tilbage. Han mente, at Schlegel havde kunnet overbevise sig om, at præsidenten kun modvilligt havde opgivet planen.

Hvad Moltke har tænkt på ved sin ovenfor nævnte udtalelse, om der ikke kunde opnås »noget på en anden måde«, har jeg ikke kunnet se. Men selvfølgelig fortsatte han sine indtrængende henvendelser til La Hitte om at støtte Danmark i dets kritiske situation. I London prøvede også den franske gesandt, Drouyn de Lhuys, i henhold til La Hittes instruktioner at få England med til alvorligere forholdsregler. Resultatet var, som jeg andet steds har skildret, negativt.

Da Moltke en uges tid ind i oktober spurgte La Hitte,⁴⁵ om denne ikke vilde fastsætte en tidsgrænse, inden hvilken alvorlige skridt toges, svarede La Hitte: Hvordan tænker De Dem, at jeg skulde kunne tale om bestemte tider til Lord Palmerston, der er på jagt og usynlig, eller til Nesselrode, der befinder sig på rejse ligesom sin herre. Det er trøstesløst. Med disse herrer kan intet fremmes.

For Castelbajac havde La Hitte den 1. okt. fremhævet, hvordan vanskeligheden ved at løsrive Palmerston fra hans ferie og fornøjelser hindrede Drouyn de Lhuys og Brunnow i prompte at udføre de dem givne instruktioner i det vigtige danske spørgsmål.⁴⁶ Dette gjorde kun ringe fremskridt, skrev han og nævnte desuden betænelighederne ved Radowitz' tiltrædelse som ministerpræsident.

Med baggrund i denne depeche sendte Castelbajac, der vidste, at kejser og kansler nu var ankommet til Warschau, den 17. et særligt brev til Nesselrode.⁴⁷ Med den lange afstand, hvori han befandt sig fra Paris, skrev han den 31. til La Hitte, var det nogen gang nødvendigt for ham selv at tage initiativet. Det politiske indhold i brevet til Nesselrode svarede til La Hittes depecher, men han havde mere frit kunnet give udtryk for sine personlige tanker, end det havde kunnet ske i en officiel meddelelse.

Nesselrodes svar til Castelbajac er dateret Warschau den 24.⁴⁸ Han glædede sig over Frankrigs interesse for Danmark, da Rusland som Frankrig ønskede fjendtlighederne standset snarest. Han delte dog ikke Frankrigs syn på nytten af en kollektiv deklARATION fra signatarmagterne. Det var det tyske forbund, der burde skride ind; til det skulde Danmark henvende sig. Først når alle midler var prøvet forgæves for at opnå forsoning mellem Østrig og Preussen, var det tid for signatarmagterne –

⁴⁵ Dep. 8/10, nr. 125.

⁴⁶ Dep. 1/10, nr. 22.

⁴⁷ Dep. 14/10, nr. 26, og 31/10, nr. 27. – Sml. Plessens dep. 5/11, nr. 62.

⁴⁸ Kopi i bindet *Russie* nr. 205.

hvoraf Østrig jo for øvrigt var een – til at optræde. I det tyske spørgsmål, hedder det, var Ruslands holdning til Østrig gunstigere end Frankrigs. Skred Frankfurt ind imod Holsten, og søgte Preussen at hindre dette, vilde kejseren ikke tåle det. Dette var allerede klart meddelt Berlin og havde der gjort sin gavn, forstærket for resten ved Persignys »så rigtige forestillinger«. – Det er tidligere anført, at Persigny i oktober vendte tilbage til sin post i Berlin.

Persignys bestræbelser eller forhandlinger roses også i Nesselrodes brev af 30. til Kisseleff.⁴⁹ Rusland var glad over, hedder det her, i det danske spørgsmål at være fuldt enig med Frankrig. Kisseleff skulde meddele den franske regering, at Rusland ikke vilde tolerere, at Preussen evt. modsatte sig militære forholdsregler, tagne af Frankfurt for at gennemføre eksekution i Holsten. Det havde kostet kejseren megen overvindelse at skulle erklære sig imod en suveræn, »hans ven og allierede«, og det var kun sket, efter at alle midler til forsoning forgæves var taget i brug. Omtalte beslutning gjaldt kun den danske sag. Udbrød en europæisk krig, forbeholdt kejseren sig frie hænder.

Nesselrodes bemærkning om det franske forslag i London fik La Hitte til over for Casteljacob at konstatere, at i det danske spørgsmål var Ruslands stilling helt svarende til den franske, endog i højere grad end Nesselrode syntes at forudsætte.⁵⁰ Lykkeligvis, fortsatte han, er der ikke længere behov for »vort helt eventuelle forslag« (notre proposition toute éventuelle).

Det skyldtes jo, at zaren på fyrste- og statsmandsmødet i Warschau fik den preussiske ministerpræsident, Brandenburg, til at erklære, at Preussen ikke vilde modsætte sig de i Frankfurt tagne beslutninger om at standse den holstenske aggression. Den 1. nov. skrev Dotézac fra København, at Reedtz havde meddelt ham Ruslands afslag på det franske forslag.⁵¹ Men samtidig var der fra Warschau kommet efterretning om Ruslands for Danmark gunstige standpunkt.⁵² Dette svækker den dårlige virkning af det russiske afslag på Casteljacob's demarche og drager med ny styrke den danske regering mod Rusland. Siden Constantins besøg og hans skåltale havde Dotézac aldrig set Reedtz så opstemt af levende forhåbninger for Danmarks fremtid.

⁴⁹ Smst.

⁵⁰ Dep. 14/11, nr. 25.

⁵¹ Dep. 1/11, nr. 378.

⁵² Dotézac kalder det et brev af 27. fra Nesselrode til Reedtz. Det drejer sig formentlig om Meyendorffs brev af 27. til Pechlin, hvoraf denne den 30. sendte Reedtz kopi. Se min afhandling »Radowitz og det slesvig-holstenske spørgsmål i oktober 1850«. H. T. 12. r. V.

RÉSUMÉ

Les demandes de H. C. Reedtz en août 1850 aux gouvernements de la Russie et de la France d'aide militaire contre l'agression slesvig-holsteinoise

MALGRÉ la paix à Berlin le 2 juillet 1850 entre la Prusse et le Danemark le gouvernement révolutionnaire de Holstein continua la guerre contre le Danemark, même après sa défaite le 25 juillet près d'Isted. De Holstein l'armée révolutionnaire menaçait les positions danoises et effectuait dans les mois suivants plusieurs attaques énergiques.

Dans le but d'arrêter cette agression H. C. Reedtz, étant nommé ministre des affaires étrangères au Danemark le 6 août, essaya d'obtenir aux gouvernements de la Russie et de la France qu'ils nous enverraient des troupes auxiliaires pour protéger la frontière de Slesvig. Malgré la grande différence qui existait entre les systèmes d'état des deux puissances, il croyait évidemment à une coopération entre eux comme certaine.

Dans l'article présent ces démarches de Reedtz sont décrit très détaillés. Le gouvernement russe se décidait très vite de refuser les demandes danoises. Mais les dépêches de notre ministre à Paris, soulignaient la volonté bien définie de la France d'aider le Danemark, et faisaient que Reedtz avait l'espoir d'un certaine aide français. A la fin du mois de septembre il envoyait un officier à Paris pour conclure une convention au sujet des troupes auxiliaires. Aussi le roi Frederik VII écrivait à Louis Napoleon, appelant au nom de Napoleon I, en relevant que le Danemark «avec une constance et un dévouement inébranlables s'est attaché à la France à l'époque de sa plus grande gloire et de ses plus grands révers».

La base des dépêches optimistes venant de notre ministre à Paris étaient les communications de l'ami du président, le vicomte J. G. V. Fialin de Persigny. Le rôle que jouait ce politicien assez intrigant est relevé dans cette article. Cependant, l'influence de Persigny sur le président n'était pas assez important pour mener au but de Reedtz. Au lieu de suivre l'invitation danoise qui, dans l'opinion de Persigny, pourrait poser la France «carrement dans la politique européenne», le gouvernement français préférait d'agir de concert avec les puissances signataires du protocole de Londres (le 2 août 1850). Les négociations sans effet j'ai relevé dans mon travail *Great Britain. The Danish-German Conflict and the Danish Succession 1850-1852* (1971).

Malgré le refus russe d'envoyer au Danemark un corps d'armée pour protéger notre frontière, c'était la Russie qui pendant les conférences à Varsovie (octobre 1850) disposait l'Allemagne de mettre fin à l'insurrection en Holstein, cette insurrection qui était la dernière prise d'arme que restait encore des révolutions de l'année 1848. (Voir l'article «Radowitz et la question slesvig-holsteinoise», *Historisk Tidsskrift* 12. s. V, 1971).